

ХОЛОКАУСТ И ГЕНОЦИД

ЗАВЕТНИ ГОВОР ИСТИНЕ

Скуп одржан у Централном дому Војске Србије поводом обележавања Међународног дана борбе против фашизма, посебно округли сто посвећен холокаусту и геноциду, високо је вреднован из више разлога. Један је присуство угледних људи из земље и света који су имали шта да кажу, а други јесте тема о којој се спорадично и непотпуно говори, поготово ако се има у виду прелитање догађаја из прошлости са покушајима да се у сложена друштвена кретања засеје нова клица старог зла. Тим пре што је Србија у својој историји увек била антифашистичка и слободарска, а честитост своје идеје платила је огромним страдањима и патњама народа.

Док се сав цивилизован свет спремао да на овај или онај начин обележи дан који су Уједињене нације прихватиле као датум за обележавање борбе против фашизма, новокомпоновани про-тагонисти идеје мрака кренули су у поход. Реч је о Европи, тачније њеном срцу, а за центар увредљиве авантуре одабрали су Праг. Престоница Чешке, симбол културе и уметности чији су старији житељи такође искусили бруталност, понижења и неправду, била је погрешан циљ сулудог наума. Чешка влада је енергично реаговала јер новој чланици Европске уније није се играти са угледом. Полицији су дате посве одрешене руке по цени да се грађани мало стрпе а туристи одложе шетњу по Вацлавским намјестима и околини града музеја.

Неонацисти су хтели да продру до кварта Јозефов и промарширају некадашњим јеврејским гетом чиме би не само понизили тај народ, Праг и Чешку Републику већ и распалили љути шамар Европе уопште. Црне птице у малим јатима долетеле су из разних земаља, али места за слетање није им било. Власти су званично забраниле марш, али познајући агресију следбеника Хитлерове идеологије, више од 1.400 опремљених полицајаца чекало их је да „изађу на црту“. Барикаде, оклопни транспортери, водени топови и остала средства силе наружили су иначе питоми градски декор. Али, друге није било. Чак је уклоњено и камење са градилишта из Јозефова.

Тридесетак најупорнијих играло је на карту полицијског стрпљења па је некако пробијен кордон око гета с подигнутом руком „зиг хајл“, али то је све што су могли. Енергичном интервенцијом осујећен је сваки даљи покушај њиховог дивљања. За то време, крај Старанове синагоге одржавао се помен Јеврејске заједнице жртвама злогласне Кристалне ноћи. Људи су на одећу симболично пришили жуту Давидову звезду у знак опомене и сећања на време када су их нацисти терали да је носе, понижавали, спали у концентрационе логоре.

Озбиљнијег насиља није било, али остао је горак укус и тежак задах авети прошлости.

■ ОДГОВОР БЕОГРАДА

Београд је тога дана сачувао образ. Додуше, није претило никакво насиље, далеко било, али у последњи час спречена је брука друге врсте. Организатори наступа гласовитог рок састава, за место одржавања концерта одабрали су Старо сајмиште. Што из не знања, што због комодије, нису се обазирали на чињеницу да је тај простор био стедиште ужасног страдања више од 48.000 људи – Срба, Јевреја, Рома, антифашиста...

Новобеоградска општина је енергично реаговала и упутила рокере на другу адресу. Била је то прилика да се најзад покрене озбиљна иницијатива за уобличавање Старог сајмишта у оно што једино може бити – достојанствено спомен-обележје. Наравно, уз уклањање сплавова постављених у непосредној близини одакле сваке вечери трешти музика до дубоко у ноћ.

Камена кула која се уздиже са стране доњег дела Бранковог моста није ништа друго до некадашња логорска осматрачница на

којој су били рефлектори и митраљеско гнездо. Испод ње налазиле су се тескобне, мемљиве ћелије које памте патње логораша и последње дане пред одлазак на стратишта. Једнако гротескно звучи да се у кулама некадашњег казамата већ деценијама налазе канцеларије једне фирме. Томе је, искрено верујемо обећањима, дошао крај.

Београд је престоница широког срца, заслуженог угледа и осведоченог гостопримства. Ако му неко каља образ чини двоструки злочин. О томе је недавно говорио и председник Републике Борис Тадић када је открио спомен-плочу дечаку ромске националности кога су до смрти претукли скинхедси. Исти такви монструми у црном нанели су пре седам година неизлечиве повреде врском глумцу Драгану Максимовићу мислећи да је Ром. Полиција је привела правди злочинце, правосудје одрезало казне а друштво рекло своје: *треба их призвати памети или искоренити!*

Фашизам је опак у сваком облику...

Шумарице су опеване и оплакане сваке јесени. О стрељању недужних ђака крагујевачке гимназије много је речено. Спомен парк Шумарице никога није оставио равнодушним. Одржава се уз велике напоре општине и грађана. Али, некадашњи логор у Нишу где је било заточено 30.000 а стрељано 10.000 људи пропада и све више личи на руину. Слично је и са Кадињачом, местом страдања Радничког батаљона чија је једина идеја била слобода, па су се калфе и мајстори латили пушакa и стали пред тенкове фашиста.

■ И ЈЕДАН ФАШИСТА – МНОГО

Кристална ноћ јесте болна успомена, али и сећање које обавезује. Деветог новембра 1938. године, широм немачких градова побијено је на стотине Јевреја, спаљено је њихових 7.000 кућа и локала, више од стотину синагога. На стаклу расутом по плочницима, по коме је Кристална ноћ добила име, огледало се зло које маршира, хистерична фашистичка мржње и убитачни поход потоњих тлачитеља човечанства.

Је ли историја дала одговоре на сва питања, могу ли великомученици мирно да почивају а да нико не умањује њихов број и, најпосле, чему се уче генерације које долазе, откуда повампирени фашизам?

То су нека од питања на која су одговоре потражили учесници округлог стола „Порицање холокауста и геноцида у Другом светском рату“, одржаном у Централном дому Војске Србије у организацији Одбора за Јасеновац Светог архијерејског сабора Српске православне цркве, Министарства вера Републике Србије и Јеврејске заједнице у Србији.

Из Јерусалима, тачније из познатог Центра „Симон Визентал“, писмо је послао угледни истраживач Ефраим Зуроф. У име своје институције одао је пуно признање организаторима скупа на уложеном труду и жељи да се на такав начин обележи Дан борбе против фашизма и антисемитизма.

Изасланик председника Републике, господин Триво Инђић поздравео је госте, захвалио им се што су дошли у Београд и подсетио на огромне жртве и страдања српског народа од фашистичког окупатора. Подсетио је на заједничке патње Јевреја, Срба и Рома, а речи чувеног италијанског филозофа Теодора Адорна, подвукао као трајну поруку: „Зар је могуће мислити и певати после Аушвица?!“

Никада није сувишно причати о холокаусту и геноциду, рекао је амбасадор Израела у Србији, његова екселенција Артур Кол. Мрачна Хитлерова идеја да „Јевреје треба уништити попут гамоди“ живи још у појединим главама. Током Другог светског рата страдало је око шест милиона Јевреја. Цела једна држава. Зато је данас и један фашиста – много, истакао је рабин Јеврејске заједнице у Србији Исак Асијел.

Благослов патријарха Павла пренео је митрополит црногорско-приморски Амфилохије Радовић који је подсетио да је господин Павле рођен у близини Јасеновца. Како је рекао, „једне од најдубљих рана Европе“.

– Сећање на страдања у прошлости је неопходно како се никада не би поновило. Скуп је значајан као допринос сагледавања

шта се догодило у Европи прошлог века и отрежњење човечанства – истакао је митрополит Амфилохије.

Живо сведочење је најубедљивија реч. Њу је изговорио др Жарко Видовић:

– Са ужасом се сећам натписа које су поставили фашисти на многе објекте: „Забрањено уводити Јевреје, Србе, Цигане и псе“. Зар треба имати разумевања и кокетирати са таквом прошлшћу? Како учимо младе, да ли им довољно тумачимо прошлост, идеологију фашизма? Тих лекција никада није довољно. Педесет пута више је страдало људи у фашистичким логорима него оних који су се борили против њих с пушком у руци – опомиње др Видовић.

КАМЕНИ ЦВЕТ

Јасеновац је један од најтужнијих симбола страдања на просторима бивше Југославије. Камени цвет који се надвија над делом славонске равнице препознатљив је по свом обилку и поруци. Директор музеја у Јасеновцу био је Јован Мирковић. Његово излагање привукло је велику пажњу, посебно гостију из иностранства. Нарочито је потресна чињеница да су у усташком логору свирепо убијена 19.432 детета. Брижљиво се скупљају документи, али постоје отпори да се обелодани тачан број жртава и настојања да се умањи. Жалосне бројке се крећу од 2.238 колико евидентира комисија хрватског Сабора, па до милион и сто хиљада. Попис жртава 1964. дошао је само до 597.323 имена жртава Другог светског рата.

Да се подсетимо, у својој бризи за очување спомена на великомученички Јасеновац као догађај који је изменио српску историју, Свети архијерејски сабор Српске православне цркве је 2003. године основао Одбор за Јасеновац чији је основни задатак да брине о Спомену јасеновачких новомученика и месту њиховог страдања. Одбор је покренуо низ научних, меморијалних и образовних пројеката у земљи и иностранству који помажу у откривању и објављивању пуне истине о логору смрти. Одбор за Јасеновац чине највиши представници Српске православне цркве, удружења логораша и Срба из Хрватске. Председник Одбора је његово преосвештенство епископ бањалучки господин Јефрем. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Сведочанство за сва времена

Шуламит Имбер, професор на Међународној школи за образовање о холокаусту у Јад Вашему

ОСВЕТА ЈЕ НАШ ОПСТАНАК

– Част ми је што сам на овом месту и што учествујем на овом скупу. Тема је обавезујућа за цело човечанство које се не може надати бољој будућности ако у потпуности не упозна своју прошлост...

... Готово сви знају за Аушвиц, али Јевреји су масовно убијани у Треблинки, Матхаузену, Јасеновцу... Са милионима људи спаљиваним у логорима, уништани су докази о њиховом постојању и зверствима фашиста. Наша је обавеза да им вратимо достојанство тако што ћемо једнога дана открити све, или скоро све чињенице везане за холокауст и геноцид...

... Говоримо о преживелима после ослобођења. Шта је остало од њих после силних патњи и дугих година проведених у логорима? Око четврт милиона деце и око 200.000 људи умрло је прве године на слободи. Нису преживели нагомилана мучења, болести, глад...

... Често се обраћам студентима са молбом да свет не мере материјалним већ духовним добрима. Јевреји су пре Другог светског рата били део прогресивног света као марљиви, штедљиви, миру и стваралаштву окренути људи. Нацистима је сметало што су стрпљиви и мукотрпно стицали па су се преко ноћи окомили на њихове животе и добра. Прогласили су их за смртне непријатеље јер су били сушта супротност фашистичкој идеологији. На тим учењима, темељним тумачењима погубне идеје фашизма треба васпитавати младе. Путујем по свету и видим шта се учи у школским програмима. Често недовољно и површно. Отуда могућност да, можда, једнога дана благонаклоно гледају на групе које настају на разним просторима огрнуте црним плаштом фашизма и антисемитизма...

... Много пута су ми постављали питања о освети. Једноставно сам одговарала – наш опстанак је наша осветла!

